

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Н. О. Петренко, доктор економічних наук
М. О. Гоменюк, кандидат економічних наук
Ю. П. Мазур, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У статті досліджено ключові аспекти управління інноваційними проєктами сільськогосподарських підприємств в умовах діджиталізації. Визначено фактори впливу на розвиток та поширення концепції управління інноваційними проєктами. Виокремлено інструментарій для проведення оцінки рівня готовності сільськогосподарських підприємств до упровадження інноваційних проєктів із діджиталізації господарських операцій. Розроблено механізм реалізації інноваційного проєкту із діджиталізації господарсько-економічної діяльності підприємств галузі сільського господарства.

Ключові слова: управління проєктами, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, інновації, діджиталізація.

Постановка проблеми. Сільськогосподарські підприємства формують систему складного, ризикованого й водночас, високоприбуткового, бізнесу, який вимагає максимально ретельного прорахунку та планування. В останні роки все частіше підприємці, що ведуть бізнес у галузі сільського господарства, звертають увагу на проєктне управління, як на можливість покращити конкурентні позиції на ринку, підвищити рівень ресурсного потенціалу та ефективності використання ресурсів з метою залучення додаткових інвестицій. Діджиталізація, є саме тим елементом, який істотно може позначитися на якості та оперативності процесів планування та управління у сільськогосподарській галузі. Кінцевою метою реалізації процесів діджиталізації в економічну та господарську діяльність сільськогосподарських підприємств є поступове підвищення показників рентабельності виробництва та покращення інвестиційної привабливості галузі загалом. Зважаючи на указане, тема управління інноваційними проєктами сільськогосподарських підприємств в умовах діджиталізації є досить актуальною та потребує пошуку інноваційних шляхів вирішення.

Мета статті полягає у дослідженні ключових аспектів управління інноваційними проєктами сільськогосподарських підприємств в умовах діджиталізації.

Зважаючи на мету статті, головними її завданнями є: аналіз теоретико-методологічного апарату стосовно формулювання основ поняття «проєкт»,

«інновації» «проектний менеджмент»; окреслення факторів, що чинять вплив на розвиток та поширення концепції управління інноваційними проектами; визначення інструментарію для оцінки готовності сільськогосподарських підприємств до впровадження інноваційних проектів у напрямку діджиталізації ключових господарських операцій; розробка механізму реалізації інноваційного проекту із діджиталізації господарсько-економічної діяльності підприємств сільськогосподарської галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічний базис дослідження складають наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених з питань теорії, методології та прикладних аспектів інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Так, Дж. Гелбрайт [1] та П. Друкер [2] розкривають глибинні суперечності, пов'язані з інноваційними процесами; Сизоненко В.О. [3] визначає основні напрями активізації інноваційної діяльності підприємств та механізми активізації інноваційної діяльності інтегрованих структур; Захаркін О.О. [4] досліджує вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки; Колодійчук А.В. [5] аналізує вплив інформації на рівень інноваційного розвитку економіки.

Разом з тим, тематику управління проектами вивчали Лащук А. М. [6], Батенко Л.П. [7], Медведєва О.М. [8] у їх працях проаналізовано питання формування та управління портфелем проектів, окреслено значення та цінність проекту з позицій різних зацікавлених сторін; Верич Ю.Л. [9] та Молоканова В.М. [10] розглядали питання використання підходів до управління проектами. Дослідженням методологічного апарату впровадження елементів цифровізації в економічну та господарську діяльність підприємств, займалися: Коляденко С.В. [11], Голобородько О.П. [12], Краус Н.М. [12], Краус К.М. [12], Чандрасекаран С. [13], Левін Р. [13], Пател Х. [13], Робертс Р. [13] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз, презентованих у науковій літературі дослідницько-популярних теорій та концепцій, дав змогу всебічно оцінити проблеми розвитку українських підприємств та констатувати той факт, що наразі не недостатньо вивченими є питання прикладного характеру стосовно розробки методичних засад управління інноваційними проектами сільськогосподарських підприємств в умовах діджиталізації, що породжує потребу у проведенні ґрунтовних досліджень із даного питання.

Методика досліджень. При проведенні дослідження використовувалися теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання, зокрема: абстрактно-логічний — при формулюванні мети і завдань дослідження; метод порівняльного аналізу — при аналізі інформаційних джерел, що характеризують теоретико-методологічний апарат формування поняття «проект», «інновації» «проектний менеджмент»; системно-структурного та компаративного аналізу — для визначення інструментарію щодо оцінки готовності сільськогосподарських підприємств до впровадження інноваційних проектів у напрямку діджиталізації ключових господарських операцій;

семантичного аналізу та моделювання — для розробки механізму реалізації інноваційного проєкту із діджиталізації господарсько-економічної діяльності; систематизації та критичного аналізу — для окреслення факторів, що чинять вплив на розвиток та поширення концепції управління інноваційними проєктами; наукового узагальнення, абстракції та структурно-логічного аналізу — для формування висновків.

Результати дослідження. За сучасних умов діджиталізації економіки інноваційний вектор стратегії розвитку та модернізації сільського господарства передбачає створення, реалізацію та подальше поширення пілотних проєктів, сформованих із врахуванням основоположних принципів управління проєктного менеджменту.

Проєкт — це обмежена у часі, спеціально організована та цілеспрямована зміна окремої системи (чи її частини), в рамках запланованих ресурсів і встановлених вимог, до очікуваної якості її результатів [14]. На нашу думку, під терміном «проєкт» слід розуміти певний комплекс взаємопов'язаних робіт (заходів), спрямованих на створення продукту або послуги в умовах заданих вимог та обмежень. Під терміном «проєктний менеджмент», слід розуміти такий спосіб організації, планування, управління та координації ресурсами, при якому поставлені цілі досягаються за допомогою реалізації проблемно-орієнтованих проєктів.

Поняття «інновації» тісно пов'язане з поняттями «зміна» та «розвиток». Безперервне створення інновацій утворює в своїй сукупності нескінченний потік потенційних змін. Таким чином, на нашу думку, інновацією є не тільки впровадження нової технології та випуск нової продукції, але, також й зміни в організації ведення бізнесу, управлінні підприємством, налагодження співпраці зі споживачами, використання досягнень науково-технічного прогресу, зокрема новітніх продуктів з оцифрування даних та модернізації фінансово-господарських та економічних операцій, тощо.

Слід зазначити, що на розвиток та поширення концепції управління інноваційними проєктами в світовій практиці вплинули такі фактори, як підвищення конкуренції на глобальних ринках, що вимагає від підприємств скорочення життєвого циклу будь-якої новації або продукції (продукту чи послуги); зростання інноваційної активності споживачів та підвищення попиту на відповідну продукцію; обмеженість ресурсів; зростання рівня знань та інтелектуалізація виробничо-господарської діяльності.

На нашу думку, інноваційні проєктні заходи є базовими у процесі модернізації сільського господарства в умовах цифрової трансформації економіки. З урахуванням того, що впровадження процесів діджиталізації у сільське господарство є стратегічно важливим завданням економіки України, то проєктний підхід повинен бути реалізований на принципах інтеграції та синергізму. Для цього на державному та регіональному рівні необхідно забезпечити доступ до всіх інфраструктурних компонентів та інформаційних ресурсів, які мають відношення до поширення цифрових технологій.

Реалізація інноваційних проєктів сільськогосподарських підприємств на основі використання принципів інтеграції та синергізму дасть можливість підприємствам об'єднуватися, що сприятиме забезпеченню повноцінного доступу кожного з них до дефіцитних ресурсів і знизить ризики подальшої діяльності.

Для проведення оцінки готовності сільськогосподарських підприємств до впровадження інноваційних проєктів, слід використовувати оціночно-аналітичний інструментарій системи діджиталізації. Для цього необхідно реалізувати наступну послідовність аналітичних дій:

1. Оцінити суб'єкти економічної діяльності за ступенем їх готовності до цифрових трансформацій з урахуванням впливу зовнішнього та внутрішнього середовища методом DIGITAL-аналізу, застосування якого дає змогу сформуванню унікальний DIGITAL-профіль підприємства (використання скорингової і кількісної методики).

2. Оцінити ризики від впровадження цифровізаційних елементів в діяльність підприємств галузі сільського господарства, на основі визначення та ідентифікації впливу наслідків політичних, економічних, соціально-культурних, технологічних, правових, екологічних факторів (PESTLE-аналіз).

3. Оцінити ретроспективний досвід від впровадження елементів модернізації, провівши ранжування підприємств за якістю управлінської діяльності.

4. Визначити сільськогосподарські підприємства, які найбільше/найменше підготовлені до впровадження та реалізації інноваційних проєктів із діджиталізації.

Для удосконалення процесів управління інноваційними проєктами сільськогосподарських підприємств, нами пропонується концепція механізму реалізації відкритого проєктного підходу в рамках діджиталізації сільськогосподарської діяльності (рис. 1).

Особливістю відкритого проєктного підходу є необмеженість життєвого циклу проєкту, оскільки цифрова трансформація економіки може відбуватися протягом тривалого часу. При цьому, змістовний аспект портфеля проєктів також може коригуватися, залежно від динаміки процесу цифрової трансформації в сільському господарстві. Структурно, розробку проєкту з впровадження та реалізації діджиталізаційних заходів у господарсько-економічну діяльність сільськогосподарських підприємств, можна подати у вигляді реалізації наступних кроків та рішень:

- формування мети та концепції;
- складання карти ресурсного потенціалу (важливість, унікальність тощо);
- формування карти учасників сільськогосподарських відносин;
- декомпозиція цілей і визначення структури;
- формування конкурентного профілю (проведення SWOT та PESTLE-аналізу, побудова моделі конкурентних сил за Портером, причинно-наслідкового ланцюга, тощо);

- розробка матриці залежності та відповідальності учасників інноваційного процесу;
- формування діаграми Ганта по проєкту;
- безпосередній процес реалізації проєкту.

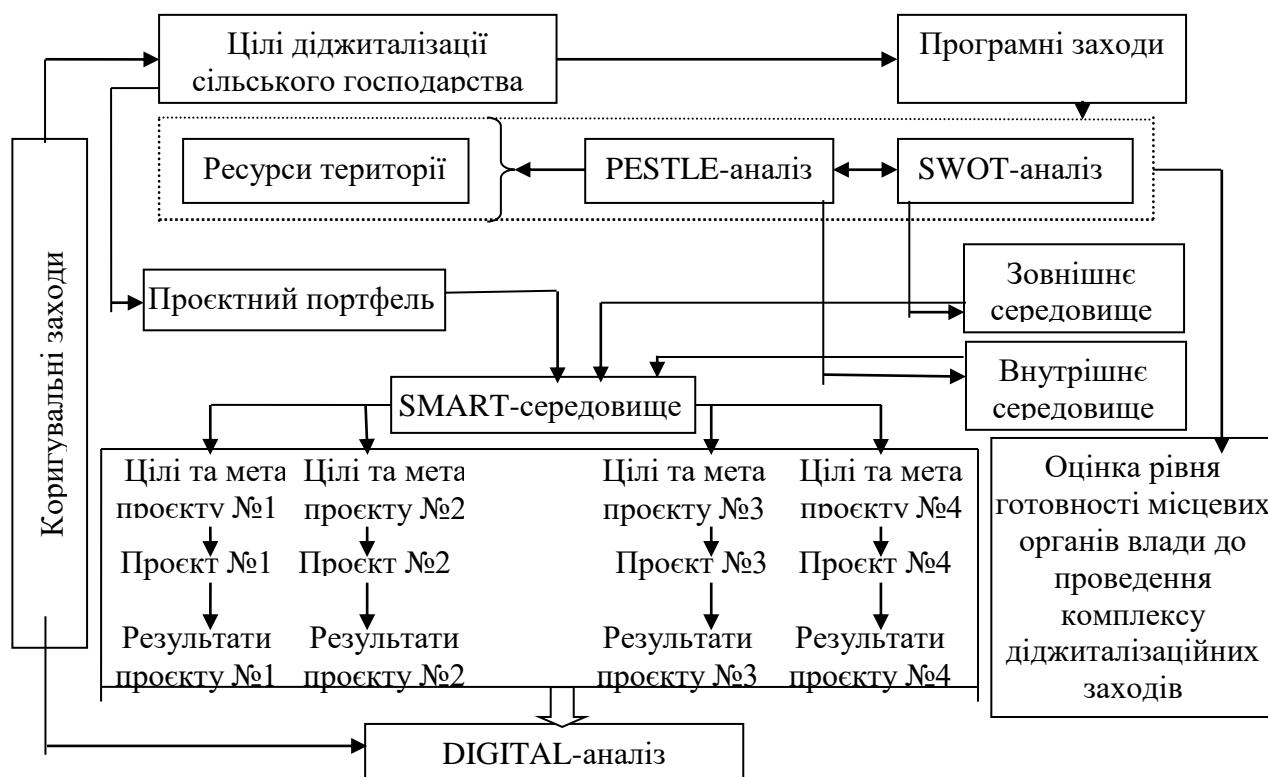

Рис. 1. Механізм реалізації інноваційного проєкту із діджиталізації господарсько-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств*

*Джерело: розроблено автором на основі проведеного дослідження.

У рамках реалізації інноваційного проєкту із діджиталізації господарсько-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств нами визначено напрямки у яких він повинен реалізовуватися:

- діджиталізація у сфері тваринництва;
- діджиталізація сфери рослинництва;
- діджиталізація у сфері землеробства та землекористування;
- створення відділу з питань впровадження діджиталізаційних процесів.

Реалізація проєкту у напрямку діджиталізації у сфері тваринництва дасть змогу сформуванню високоінтелектуального операційно-управлінського середовища в тваринницьких підприємствах, підвищить оперативність процесного обслуговування, обґрунтованість та адекватність прийнятих управлінських рішень за рахунок застосування комплексу комп'ютерних та роботизованих систем у виробничому процесі. Проєкт орієнтований на впровадження новітніх зразків техніки в обсягах, що забезпечують потреби регіонального ринку за допомогою створення роботизованих комплексів та пристроїв, що, у підсумку, дасть змогу підвищити ефективність промислового молочно-м'ясного

скотарства та сприятиме зниженню затрат ручної праці, підвищить якість продукції тваринництва до рівня європейських стандартів тощо.

Разом з тим, реалізація проекту сприятиме створенню додаткових робочих місць за рахунок розвитку тваринництва, підвищить мотивацію у фермерів-початківців у розвитку нових та модернізації фермерських господарств. Збитковість у сфері рослинництва безпосередньо залежить від невикористаних витрат, які пов'язані з недостатністю контролю й моніторингу за агротехнологічними та обслуговуючими процесами, а отже, вимагає мінімізації дії людського фактора, що в багатьох аспектах, є визначальним чинником. Реалізація проекту сприятиме зменшенню рівня та кількості незадіяних резервів виробничо-агротехнологічного ланцюга, що забезпечить відчутний внесок у вирішення питання продовольчої безпеки та соціально-економічного добробуту сільських територій.

Проект з діджиталізації галузі землеробства та землекористування орієнтований на підвищення ефективності рослинництва за рахунок упровадження інтелектуальних рішень у сфері точного землеробства і ефективного землекористування.

Проект передбачає розробку та подальшу апробацію технології застосування безпілотних літальних апаратів. Внаслідок реалізації проекту може бути сформований комплекс технічних рішень, програмно-апаратних засобів, сервісів, технологій, процесів тощо у сфері застосування безпілотних літальних апаратів для потреб рослинництва, використання яких дасть змогу підвищити ефективність прийнятих управлінських рішень.

Проект зі створення відділу з питань впровадження діджиталізаційних процесів передбачає модернізацію управлінських, адміністративних, господарських, обліково-фінансових та допоміжних служб сільськогосподарського підприємства на основі постановки, налагодження і запуску роботи системно-інтегрованої аналітичної платформи з цифрової диспетчеризації виробничо-комерційних і господарсько-економічних процесів.

Отже, діджиталізація сфери сільського господарства повинна будуватися на діалектичній єдності трансформаційних перетворень в системі галузевого управління та застосуванні інноваційних проектних технологій, з метою удосконалення бізнес-модернізаційної атрактивності підприємницької діяльності.

Висновки. Побудова ефективної системи галузевого управління є одним з найважливіших завдань модернізації будь-якої економічної системи. При цьому, проектне управління вважається найбільш дієвим механізмом проведення як комплексних, так і локальних перетворень. Особливістю проектного підходу є необмеженість життєвого циклу проекту, оскільки діджиталізація економіки може бути довготривалою. При цьому, змістовний аспект проектів, також може коригуватися, залежно від динаміки реалізації процесу цифрової трансформації у сільському господарстві.

Характерною особливістю запропонованого механізму реалізації інноваційного проекту із діджиталізації діяльності сільськогосподарських

підприємств, який ґрунтується на принципах відкритого проектного підходу, є застосування комбінованого технічно-управлінського інструментарію на різних фазах реалізації цього проекту. Так, якщо на етапі планування затверджуються цілі та мета проекту, формується команда і розробляються бюджети, то на етапі реалізації пропонується використовувати спеціальний механізм факт-контролю, при якому для переходу на кожен подальший етап потрібно домогтися певних цільових показників попереднього етапу. При цьому порядок фінансування проектів повинен формуватися послідовно і кожен наступний етап не може бути профінансовано, якщо попередній ще не повністю реалізований. Сформований, у ході проведеного дослідження, комплекс проектно-управлінських рішень, сприятиме реалізації транзитивного підходу до впровадження нововведень у напрямку використання інформаційних інновацій в сільському господарстві в умовах цифрової економіки, а запропоновані комплексно-технологічні проекти створять необхідний імпульс для доведення сільського господарства до європейських стандартів в рамках адаптивно-прогресивної концепції із діджиталізації даного сектора економіки.

Література

1. Galbraith J.K. The new industrial state. Boston: Houghton Mifflin. 1967. 576 p.
2. Drucker P. Innovation and entrepreneurship in a global economy. 1985. URL: <http://druckersociety.at/repository/scientific/Pearl.pdf> (дата звернення: 20.11.2020)
3. Сизоненко В.О. Механізми активізації інноваційної діяльності інтегрованих структур. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. № 27. С. 76–87.
4. Захаркін О.О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2013. № 4. С. 274–280.
5. Колодійчук А.В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. №5/1. С. 58–62.
6. Лащук А.М. Формування і управління портфелем проектів. *Глобалізація та управління проектами у XXI столітті*: матеріали наук.-практ. конф., м. Львів, 09–10 жовтня 2013 р. Львів: ЛРІДУ НАДУ. 2013. С. 100–109.
7. Батенко Л.П. Цінність проекту з позицій різних зацікавлених сторін. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2340&p=1>.
8. Медведєва О.М. Ціннісно-орієнтоване управління взаємодією в проектах як науковий напрямок в управлінні проектами та програмами. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2012. № 3 (43). С. 124–136.
9. Верич Ю.Л. Процесний підхід до управління проектами. *Вісник ДонНУЕТ*. 2011. № 4 (52). С. 105–109.
10. Молоканова В.М. Ціннісно-орієнтований аналіз прийняття рішень в управлінні проектами. *Управління розвитком складних систем*. 2016. Вип. 25. С. 32–39.

11. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 106–107.

12. Краус Н.М., Голобородько О.П., Краус К.М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047> (дата звернення: 20.11.2020)

13. Chandrasekaran S., Levin R., Patel H., Roberts R. Winning with IT in consumer packaged goods: Seven trends transforming the role of the CIO. McKinsey & Company. 2013. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/winning-with-it-in-consumerpackaged-goods-seven-trends-transforming-the-role-of-the-cio>(дата звернення: 20.11.2020)

14. Weber M. Basic Sociological Terms. Economy and Society. University of California Press. 1968. URL: <http://anthropos-lab.net/wp/wp-content/uploads/2011/12/Weber-Basic-Sociological-Terms.pdf> (дата звернення: 20.11.2020).

References

1. Galbraith, J.K. (1967). *The new industrial state*. Boston: Houghton Mifflin. 576 p. (in English).

2. Drucker, P. (1985). *Innovation and entrepreneurship in a global economy*. Available at: <http://druckersociety.at/repository/scientific/Pearl.pdf> (Accessed November 20, 2020). (in English).

3. Sizonenko, V.O. (2012). Mechanisms of activation of innovative activity of integrated structures. *Theoretical and applied issues of economics*, vol. 27, pp. 76–87. (in Ukrainian).

4. Zakharkin, O.O. (2013). Innovative activity of the enterprise: theoretical aspect. *Problems of the economy*, vol. 4, pp. 274–280. (in Ukrainian).

5. Kolodychuk, A.V. (2012). Information as a factor of innovative economic development. *Formation of market relations in Ukraine*, vol. 5, no. 1, pp. 58–62. (in Ukrainian).

6. Lashchuk, A.M. (2003). Formation and management of a portfolio of projects. Proc. Symp. «Globalization and project management in the XXI century». Lviv, 2013. pp. 100–109. (in Ukrainian).

7. Batenko, L.P. (2013). The value of the project from the standpoint of various stakeholders. *Efficient economy*, vol. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2340&p=1>. (Accessed November 20, 2020). (in Ukrainian).

8. Medvedev, O.M. (2012). Value-oriented management of interaction in projects as a scientific direction in project and program management. *Project management and production development*, vol. 3, no. 43, pp. 124–136. (in Ukrainian).

9. Verich, Yu.L. (2011). Process approach to project management. *Bulletin of DonNUET*, vol. 4, no. 52, pp. 105–109. (in Ukrainian).

10. Molokanova, V.M. (2016). Value-oriented analysis of decision making in project management. *Management of complex systems development*, vol. 25, pp. 32–39. (in Ukrainian).

11. Kolyadenko, S.V. (2016). Digital economy: prerequisites and stages of formation in Ukraine and in the world. *Economy. Finances. Management: current issues of science and practice*, vol. 6, pp. 106–107. (in Ukrainian).

12. Kraus, N.M., Goloborodko, O.P., Kraus, K.M. (2018). Digital economy: trends and prospects of avant-garde development. *Efficient economy*, vol. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047> (Accessed November 20, 2020). (in Ukrainian).

13. Chandrasekaran, S., Levin, R., Patel, H. & Roberts, R. (2013). *Winning with IT in consumer packaged goods: Seven trends transforming the role of the CIO*. McKinsey & Company. Available at: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/winning-with-it-in-consumerpackaged-goods-seven-trends-transforming-the-role-of-the-cio> (Accessed November 20, 2020). (in English).

14. Weber, M. (1968). *Basic Sociological Terms. Economy and Society*. University of California Press. Available at: <http://anthropos-lab.net/wp/wp-content/uploads/2011/12/Weber-Basic-Sociological-Terms.pdf> (Accessed November 20, 2020). (in English).

Аннотация

Петренко Н.А. Гоменюк М.О., Мазур Ю.П.

Управление инновационными проектами сельскохозяйственных предприятий в условиях диджитализации

Диджитализация является тем элементом, который существенно может сказаться на качестве и оперативности процессов планирования и управления в сельскохозяйственной отрасли. Целью реализации процессов диджитализации в экономическую, финансовую и хозяйственную деятельность сельскохозяйственных предприятий является постепенное увеличение показателей рентабельности производства и повышение инвестиционной привлекательности отрасли в целом. Учитывая вышеуказанное, тема управления инновационными проектами сельскохозяйственных предприятий в условиях диджитализации кажется весьма актуальной и требует поиска инновационных путей решения.

Цель статьи заключается в исследовании ключевых аспектов управления инновационными проектами сельскохозяйственных предприятий в условиях диджитализации.

При проведении исследования использовались теоретические и эмпирические методы научного познания, в частности: абстрактно-логический, метод системно-структурного анализа и моделирования, систематизации и критического анализа, научного обобщения, абстракции и структурно-логического анализа и т.п. В ходе проведения исследования установлено факторы влияния на развитие и распространение концепции управления инновационными проектами. Определен инструментарий для проведения оценки уровня готовности предприятий к внедрению инновационных проектов в направлении диджитализации хозяйственных

операций. Разработан механизм реализации инновационного проекта по диджитализации хозяйственно-экономической деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Характерной особенностью предложенного механизма по реализации инновационного проекта относительно диджитализации предприятий сферы сельского хозяйства, основанного на принципах открытого проектных подхода, есть применение комбинированного технико-управленческого инструментария на разных стадиях реализации этого проекта. В итоге указано, что сформированный, в ходе проведенного исследования, комплекс проектно-управленческих решений, будет способствовать реализации транзитивного подхода к внедрению нововведений в направлении использования информационных инноваций в сельском хозяйстве в условиях цифровой экономики, а комплекс предложенных комплексно-технологических проектов создаст необходимый импульс для приведения сельского хозяйства к европейским стандартам в рамках адаптивно-прогрессивной концепции по диджитализации данного сектора экономики.

Ключевые слова: *управление проектами, сельское хозяйство, аграрное предприятие, инновации, диджитализация.*

Annotation

Petrenko N. A., Gomeniuk M. A., Mazur Yu. P.

Management of innovative projects of agricultural enterprises in the conditions of digitalization

Digitalization is an element that can significantly affect the quality and efficiency of planning and managing processes in the agricultural sector. The purpose of the implementation of processes in the economic activity of agricultural enterprises is a gradual profitability increase and increase of the investment attractiveness of the industry as a whole. Given the abovementioned, the topic of managing innovative projects of agricultural enterprises in the context of digitalization seems quite relevant and requires the research for innovative solutions.

The purpose of the article is to study the key aspects of managing innovative projects of agricultural enterprises in the context of digitalization.

During the study have been used theoretical and empirical methods of scientific knowledge, such as: abstract-logical, method of system-structural analysis and modeling, systematization and critical analysis, scientific generalization, abstraction and structural-logical analysis, etc. During the study, the factors that impact the development and dissemination of the concept of innovation project management have been identified. The toolkit for evaluation the level of readiness of enterprises to implement innovative projects in the direction of digitalization of business operations has been identified. The mechanism of realization of the innovative project on digitalization of economic activity of the agricultural enterprises has been developed.

A characteristic feature of the proposed mechanism for the implementation of an innovative project for digitalization of agricultural enterprises which is based on the principles of open design approach is the use of combined technical and management tools at different stages of this project.

As a result, it is stated that the set of design and management decisions formed during the study will contribute to the implementation of a transitive approach, which will lead to the introduction of novelties in the use of informative innovations in

agriculture in the conditions of digital economy, and a set of the proposed complex-technological projects will create the necessary impetus to bring agriculture to European standards within the framework of the adaptive and progressive concept of digitalization of the given sector of the economy.

Keywords: *project management, agriculture, agricultural enterprise, innovations, digitalization.*

УДК 330.83:336.2

DOI 10.31395/2415-8240-2020-97-2-98-108

ДЕВІАНТНІ ДІЇ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ

Л. В. Барабаш, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Економічна криза в державі та негнучкі інструменти податкової політики повсякчас вважалися причиною порушень податкових норм платниками. Однак існують й інші пояснення, які виникають на перетині площини співіснування індивіда та держави, психології й економіки і стосуються більшою мірою платника як особи, індивіда, якому властива ірраціональність поведінки. Визначені законодавством для платників податків норми поведінки не завжди виконуються, а їх порушення обов'язково карається. Саме такі порушення й класифікуються як девіантна поведінка платників податків, а їх реалізація відбувається у формі ухилення (уникнення) оподаткування. При цьому існує низка чинників психоемоційного характеру, що спонукають індивіда до нераціональних дій у сфері економіки і фінансів.

Ключові слова: *платник податків, поведінкові фінанси, ухилення (уникнення) оподаткування, теорія перспектив, девіантна поведінка.*

Постановка проблеми. Базисом фінансової системи держави є зважена та логічна поведінка активної частини населення — платників податків. До них відносяться як фізичні, так і юридичні особи, на яких, внаслідок провадження відповідної діяльності (трудової, підприємницької, виробничої тощо) покладається обов'язок сплати податків і платежів. Саме їхня поведінка, у тісній взаємодії з урядовими стратегіями, відповідає за сприятливий фінансово-економічний клімат у країні.

Поведінка платників податків визначається на різних рівнях функціонування суспільства. Зокрема, існує нормативно-правова сторона питання, що регулюється пунктами Конституції, законів і кодексів, а також соціальні передумови та традиції, які сформувалися під впливом загальних настроїв у суспільстві. Порушення встановлених правил і норм провокує каральні дії з боку держави та контролюючих органів відносно платників